

فهرست جامع اصطلاحات و ضرب المثلهای بلوچی

(بلوچی بتل)

((به انضمام واژه نامه))

(سال گزنت کال مانت)

تحقیق و تدوین : خدا بخش زومکی جاسکی

سرسنناسه : زومگی جاسکی، خدابخش، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور : فرهنگ جامع اصطلاحات و ضرب‌المثل‌های بلوچی
(بلوچی بتل) :
"به اهتمام واژه‌نامه" (سال گزین گال
مانت)/تحقیق و تدوین خدابخش زومگی جاسکی.
تهران: انلشن، ۱۳۹۰.
مشخصات نشر :
مشخصات ظاهری : ۳۶۴ص.
فروست : انتشارات انلشن؛ ۷۳۷. تاریخ؛ ۶
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۸۰۰-۳۳-۵
وضعیت فهرست : قیبا
نویسنی
پادداشت : واژه نامه .
موضوع : ضرب‌المثل‌های بلوچی
موضوع : زبان بلوچی -- اصطلاح‌ها و تعبیرها
رده بندی کنگره : ۳۳۵۳/۵P1R : ۱۳۹۰ ۴
رده بندی دیویی : ۳۹۸/۹
شماره کتابخانه ملی : ۳۹۱/۳۳۲

نام کتاب : فرهنگ جامع اصطلاحات و ضرب‌المثل‌های بلوچی

مؤلف : خدا بخش رومکی جاسکی

ناشر : انتشارات انڈسٹریز

شایک : ۵-۳۳-۸۸۸۵-۹۶۴-۹۷۸

نوبت چاپ : اول ۱۳۹۰

لیتوگرافی ، چاپ و صحافی : یابان

تیراژ : ۱۰۰۰

تهران: خیابان باقرخان، یلاک ۶۴ واحد ۲۲

تلفن: ۶۶۵۶۹۳۷۵ تلفکس: ۶۶۵۶۹۳۷۴ موبایل: ۰۹۱۲۴۴۴۱۳۱۸

E.mail: azfolk@gmail.com

فهرست مطالب

۵	مقدمه و پیشگفتار
۷	راهنمای کتاب
۹	حرف (آ)
۱۹	حرف (الف)
۳۵	حرف (ب)
۴۷	حرف (پ)
۶۳	حرف (ت)
۷۳	حرف (ج)
۸۳	حرف (چ)
۹۵	حرف (ح)
۹۷	حرف (خ)
۹۹	حرف (د)
۱۱۹	حرف (ر)
۱۲۳	حرف (ز)

۱۲۷	حرف (س).....
۱۳۷	حرف (ش).....
۱۴۵	حرف (ص).....
۱۴۷	حرف (ض).....
۱۴۹	حرف (ط).....
۱۵۱	حرف (ف).....
۱۶۳	حرف (ک).....
۱۷۷	حرف (گ).....
۱۹۳	حرف (ل).....
۱۹۹	حرف (م).....
۲۱۹	حرف (ن).....
۲۲۹	حرف (و).....
۲۳۱	حرف (ه).....
۲۳۹	حرف (ی).....
۲۴۳	واژه نامه.....

پیشگفتار و مقدمه:

خداوند جهان را سپاسگزارم که به من توفیق عطا نمود تا بتوانم این اثر را گردآوری و تدوین نمایم تا شاید از این طریق دین خود را به زادگاه و زبان مادری خود ادا نمایم از زمانی که بشر شروع به سخن گفتن نمود و به اهمیت زبان و ارتباط پی برد سعی نمود تا به بهترین وجه از زبان بکارگیرد و روابطش را با هموعانش محکمتر و پایدارتر نماید از این رو بود که ضرب المثلها، اشعار، کنایات و جملات زیبای دیگر پا به عرصه سخن گذاشتند و محفل سخن را با رایحه خود عطرآگین نمودند. در واقع ضرب المثلها جملات کوتاه و تغز و پر معنا با آهنگی دلنشین هستند که حاوی مطالبی از قبیل تشویق و تحریک، پند و اندرز، تهدید و سرزنش که زاییده اوضاع و شرایط خاص زمان خود می باشند.

در میان بلوچها افرادی به صفت ((دوائی)) یا ((گپچن و گچی)) شهرت داشته اند که این افراد در جلسات و محافل مختلف (مراسمهای ازدواج، عقد، عزا و ...) حضور پیدا می کردند و سعی می کردند رشته سخن را بدست گیرند و با تزیین سخنانشان بازیتهای امثال و حکم، شعرو صنایع ادبی دیگر سکان سخن را برای پیشبرد اهداف آن مجلس رهبری کنند و این افراد هم مورد احترام بوده اند و تا حال احترام خود را حفظ نموده اند و مجالس را با سخنان خود زینت می دهند. این گونه افراد و این مجالس و محافل به زبان و ادبیات کمک می کردند و باعث می شد ند افراد حاضر ضرب المثلها و اصلاحات زیادی یاد بگیرند و به حفظ و بکارگیری آنها کوشش و علاقه از خود نشان دهند و به آنها افتخار کنند. ضرب المثلها آینه تمام نمای یک قوم و مردم هستند که عقاید و آرا، سنت ها و باورهای آنها را منعکاس می نمایند. همانگونه که در ضرب المثلهای پیش رو ارزشها و

۱- دیوانی / Divani / به مجلس در زبان بلوچی دیوان می گویند. و به شخصی که اهل مجلس باشد و بتواند در مجلس سخن بگوید دیوانی می گویند و یا گپچن یا گچی هم می گویند که در واقع فردی سخنگو و سخن شناس است.

خصیصه های اقوام بلوچ از قبیل سخاوت، شجاعت، غیرت، وفای به عهد، وفاداری به قوم و قبیله، احترام به والدین، احترام به زن در آنها موج می زند و همچنین با کلمات اصلی که ضرب المثلهای در بطن خود دارند باعث حفظ اصالت و ساختار زبان می گردند. پیچیدگی ها و تاریکیهای زبان را روشن می کنند.

ضرب المثلهای اصطلاحات پیش رو در کلی بلوچستان و بلوچ زبانان با اندکی اختلاف در لهجه و معنی رواج دارند و همچنین در جاسک چون اختلاف لهجه کمتر به چشم می خورد این ضرب المثلهای اصطلاحات بصورت جامع و یکدست با تلفظ و کاربردی مشترک رواج دارند.

هدف از تألیف این اثر:

۱- با توجه به ارتباط مشترک ذاتی بین دوفرهنگ بلوچی و فارسی هدف تعامل هر چه بیشتر و اتحاد و همبستگی دو فرهنگ برادر و دو قوم بلوچ و فارس (گنجر) و آشنایی هموطنان غیر بلوچ دو کشور محبوب و مقدس ایران با این ارزشهای نهفته

۲- جلوگیری از فنا و به فراموشی سپردن ضرب المثلهای و کنایات این زبان در اسطرصطکاک و همسایگی زبان ها و فرهنگهای دیگر در ادوار مختلف

۳- حفظ اصالت زبان بلوچی در سالهای متعددی و انتقال از نسلی به نسل دیگر

۴- حفظ و زنده نگهداشتن ارزشهای قومی و قبیله ای و نسل های جدید خصوصاً روشنفکران و تحصیل کرده ها

از خوانندگان و فرهنگ دوستان که نواقص و کاستی را در این اثر مشاهده می نمایند پیشاپیش پوزش می طلبم و امید دارم با راهنمایی و مشاورت خودشان در برطرف نمودن و پربار نمودن این اثر فرهنگی همکاری نمایند.

در پایان از مساعدت کلیه دوستان و عزیزان، خانواده محترم و خصوصاً پدر بزرگوارم که در تألیف و تدوین این اثر نقش کلیدی داشته اند کمال تقدیر و تشکر را دارم.

راهنمای کتاب :

زبان بلوچی از خانواده زبانهای ایرانی است که بهتر از هر زبان و گویش دیگر قدیمی ترین لغات و اصطلاحات اصیل و بکر فارسی را در خود جای داده است. در اکثر حروف با زبان فارسی مشترک می باشد که تا حال رسم الخط ثابتی ترسیم نشده و هر گاه نویسندگان خوش ذوق بلوچ قصد نوشتن مطالبی را دارند به دو صورت می نویسند یا روی کلمات - - - می گذارند یا با حروف لاتین تلفظ کلمات را نشان می دهند ولی در این کتاب به جهت سهولت خواندن و درک مطالب از هر دو روش استفاده شده است تا مورد استفاده عموم قرار گیرد.

با توجه به اینکه، همه زبانها از زبانهای دیگر تاثیر پذیرفته یا اثر گذاشته اند زبان بلوچی هم از این قاعده مستثناء نیست و در دو حرف با زبان اردو مشترک است.

در دو صامت ((ڙ = ڙ)) و ((ڙ = ڙ))^۱

و دو مصوت دیگر ((و = ö W)) و ((ج = ch)) در زبان بلوچی وجود دارد که در زبان فارسی وجود ندارد با مثالهای زیر:

سور = söwr * یعنی: شور

بیجل = Bëhl * یعنی: انتقام / دوست / بیل

تلفظ حرف الف در زبان بلوچی تلفظی مشترک بین ((آ)) و ((ا)) است مانند کلمه:

زانت = Zant یعنی: فهم، می فهمد که در گویش مکران بیشتر بصورت -

تلفظ می شود و در گویش سرحد بصورت ((آ)) مانند کلمه:

نشتگن = Neštāgen یعنی: نشسته ایم تلفظ حرف ((ن)) در آخربرخی کلمات

بصورت غیر ملفوظ و کم رنگ تکرار می شود.

^۱ - در نوشتن این علائم اختصاری و نقطه های محلی از کتاب دستور زبان فارسی به بلوچی و بلوچی به فارسی آقای ایوب ایوبی استفاده شده.

لفظ دو حرف ((غ و گ)) با توجه به لهجه محلی در جاسک متفاوت است مانند کلمه: ((لُگَن وَتَن)) یا کلمه ((لوگ و لوغ)) که هر دو صورت رواج دارند.

در گسیش این منطقه حسرف ((ق)) وجود ندارد صرفاً بصورت ((ک)) تلفظ می شود همچنین حرف ((ع)) هم بصورت ((آ)) تلفظ می شود.

در برخی از فعلهای ماضی نقلی بلوچی مانند ((شُد)) یعنی: رفته است و ((آنک)) یعنی: آمده است. هم بصورت فتحه خوانده می شود و هم با تلفظ حرف ((گ)) مانند ((شُدْگ و آنْگْ)) کلمه ((من)) هم بصورت ((مَ و هم بصورت من تلفظ)) می شود. برای برخی از ضرب المثلهای اصطلاحات جهت سهولت درک مفاهیم از معادل فارسی آنها استفاده شده که در پرانتز و بصورت اختصاری (م ف) می باشد. در حد امکان به ریشه تاریخی بعضی از ضرب المثلهای اشاره شده همچنین در آخر کتاب واژه نامه مختص این مجموعه گردآوری شده.